

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษานั้นแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะในการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. การปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอนมีระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. การปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหารและ ครูผู้สอน ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2549 จาก สถานศึกษา 322 โรง จำแนกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก 251 โรง ขนาดใหญ่ 73 โรง เป็นผู้บริหาร 322 คน ครูผู้สอน 3,516 คน รวมทั้งสิ้น 3,781 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2549 : Website)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2549 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง เกรซซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43) จำนวน 350 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 96 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 30 และครูผู้สอน 254 คน ได้มา โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) แล้วทำการเทียบตามสัดส่วน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสอบถามระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ขนาด สถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สภาพการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน 5 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ด้าน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา – ครู ด้านการพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านพฤติกรรมครู และด้านการประเมินผล โดยสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ได้เสนอ ความคิดเห็นอย่างอิสระ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

4.2 ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาต ผู้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 2 เพื่อจัดส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พร้อมหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่าง ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทุกฉบับ คัดเอาฉบับที่มีความสมบูรณ์ จัดหมวดหมู่ตามลักษณะของตัวแปร
2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปจากแบบสอบถาม หา ระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นรายชื่อและรายด้าน ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation)
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาของ ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามตัวแปร สถานภาพและขนาดของสถานศึกษา โดยการทดสอบค่า t (t-test แบบ Independent)
4. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามปลายเปิดแล้วหาความถี่ นำเสนอในรูปแบบตาราง

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย 3 อันดับ คือ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน – ครู ด้านบรรยากาศที่เอื้อ ต่อการนิเทศ ด้านพฤติกรรมครู ด้านการพัฒนาของผู้บริหาร โรงเรียน ด้านการประเมินผล
2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและ ครูผู้สอน มีระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน
3. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีขนาดแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและราย

ด้าน มีระดับการปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะ ผลแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมโดยเรียงลำดับความถี่ 3 อันดับแรก พบว่า ควรให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้างานเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ควรศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการวางแผนและมอบหมายอย่างชัดเจนแต่ไม่มีการติดตามผลและรายงานผลอย่างถูกต้อง และควรจัดทำสมุดนิเทศภายในกับสมุดเยี่ยมห้องเรียน ให้เป็นระบบและแบบเดียวกัน สถานศึกษาคงต้องนำผลการประเมินจากการนิเทศภายใน ไปใช้ประโยชน์ และให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายใน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานนิเทศภายใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัย มีประเด็นน่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติงานนิเทศภายใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะว่ากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนต่างๆ ในการปฏิบัติงานเป็นตัวแทนประสิทธิภาพในการทำงาน ให้ค้ำประกันไปอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนยังเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนได้กระตุ้น ชี้แนะ ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดจนให้ข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุครูปแบบการศึกษามีแนวคิด หลักการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ดังนั้นการนิเทศภายในจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะว่าการนิเทศภายในเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรภายในโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาการทำงาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นระบบอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ จะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้ ซึ่งจากความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนดังที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ระดับการปฏิบัติงานงานนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 อยู่ในระดับมาก

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไกรสวัสดิ์ แก้วคำหาญ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วนิดา กุณสูววรรณ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 5 คน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดิ์ฤทธิ์ วงศ์อารีย์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้ให้การนิเทศและครูผู้รับการนิเทศ โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ และครูที่ปฏิบัติงานในเขตปฏิบัติการนิเทศที่ 4 เห็นว่าการปฏิบัติงานดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับมธุรี พรหมภักดิ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ใน 5 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน - ครู ด้านการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านพฤติกรรมครู และด้านการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูโดยส่วนรวม และจำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ขนาดโรงเรียนและประเภทโรงเรียน มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียน โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน-ครู ด้านการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการประเมินผลด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศและด้านพฤติกรรมครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัฒนะเทพ จันทร์สาขา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูโดยส่วนรวม เห็นว่ามีการดำเนินการจัดสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับขั้นตอนที่มีการดำเนินงานจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างขวัญกำลังใจ การวางแผนการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ การสร้างความเข้าใจและการให้ความรู้ และการปฏิบัติการนิเทศ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ เข็มชาติ มหิทธิโกชน์ (2542 : 136-139) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ด้านการศึกษา

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาทุกขนาดโรงเรียน โดยส่วนรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวิชิต ชุราตี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นว่าเป็นการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีการปฏิบัติงานการนิเทศภายใน โดยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ทั้งโดยรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศ ไม่แตกต่างกัน ที่เป็นการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีการปฏิบัติงานงานนิเทศภายในร่วมกันจนประสบผลสำเร็จ มีแนวคิดต่อกระบวนการนิเทศภายในไม่แตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิชิต ชุราตี (2546 : บทคัดย่อ) ที่ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายด้าน 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับดอม พรหมทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน เห็นว่ามีปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไกรสวัสดิ์ แก้วคำหาญ (2548 : 88) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนของผู้บริหารตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานนิเทศภายในสูงกว่าครูผู้สอน

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีสถานศึกษาขนาดแตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานงานนิเทศภายใน ทั้งโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มงคล ทินวัฒน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง

หนองคาย ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อที่จะกำหนดจุดที่จะพัฒนา และด้านลงมือปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่มีระดับการปฏิบัติงานต่ำที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารยังไม่สามารถสร้างเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สำหรับใช้ในการนิเทศภายในได้ ดังนั้นควรมีการศึกษาหาความรู้ โดยการเข้าร่วมอบรมสัมมนา เพื่อนำความรู้มาสร้างเครื่องมือสำหรับการดำเนินการนิเทศภายในให้มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ด้านการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก แต่ยังมีระดับการปฏิบัติงานที่ต่ำรองเป็นอันดับที่ 2 ดังนั้นผู้บริหารควรมีการจัดทำสรุปผลการนิเทศภายในเพื่อแจ้งให้ครูได้ทราบและเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบด้วย และเป็นการพัฒนาการดำเนินงานนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วย

1.3 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อระดับการดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหาร อยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจให้กับผู้บริหาร โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาการดำเนินงานนิเทศในเรื่องที่ดำเนินการ ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้อยู่ในระดับสูงขึ้น

1.4 ผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดเล็กควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอความร่วมมือเพื่อสนับสนุนแนวทางเลือกในการพัฒนา ให้มีการดำเนินการนิเทศภายในมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.5 ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรจัดหนอเอกสารเกี่ยวกับการนิเทศ มาให้เพียงพอสำหรับการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และควรมีการพบปะพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศ เพื่อนำมาวางแผนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้ถูกนิเทศอย่างแท้จริง

ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศ เพื่อนำมาวางแผนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้ถูกนิเทศอย่างแท้จริง

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ แก่ผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้สามารถติดตามประเมินผลการนิเทศภายใน เพื่อนำข้อมูลจากผลการนิเทศ มาสรุปผลรายงานผลการนิเทศให้ผู้บังคับบัญชาทราบ และวิเคราะห์วางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้เรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในของผู้บริหารและสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลในเชิงลึกและเป็นจริง

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพการศึกษาระดับการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยการสัมภาษณ์ และสังเกต